

POSSIBILITĂȚI DE FORMARE A TERMENILOR ECONOMICI

Silvia MAZNIC

Catedra Filologie Clasică

Dans cet article on propose de faire l'analyse des termes économiques. On fait référence à l'étude diachronique sur ce phénomène et à l'évolution sémantique du latin. On constate que plusieurs termes ont l'origine latine et sont déjà présents dans les vieux textes du roumain.

Terminologia economică este un domeniu căruia nu i s-au consacrat până în prezent numeroase studii. Cercetătorii relevă două surse principale de apariție a elementelor acestui limbaj: împrumutul din alte limbi și modificarea și reinterpretarea semantică a cuvintelor din româna comună. Ținem să precizăm în articolul de față că împrumuturile din latină dețin o pondere importantă în cadrul terminologiei economice, precum și potențele limbii române de creare a limbajului de specialitate pe teren propriu. Astfel, termenii economici se pot forma pe patru căi:

- 1) evoluția semantică a unor cuvinte latine spre restricție funcțională;
- 2) împrumuturi din alte limbi;
- 3) modificare și reinterpretare semantică a cuvintelor din limba comună;
- 4) crearea pe teren propriu.

I. De regulă, termenii economici de origine latină sunt cuvinte împrumutate în română prin filiera francezei sau a altei limbi. În cazul acestor vocabule, dicționarele indică două etimoane: unul francez și altul latin. Unele cuvinte latine își îngustează sfera de utilizare în română, devenind doar lexeme ale unui domeniu, procesul respectiv purtând denumirea de *restricție funcțională*. Printre acestea atestăm și termeni economici: **lat. industria,-ae** hârnicie; străduință > **industrie** – ramură a producției materiale și a economiei naționale, în care au loc activitățile de exploatare a bunurilor naturale și transformarea acestora în mijloace de producție și bunuri de consum [3-5]. Evoluția semantică a cuvântului *industrie* reflectă dezvoltarea omenirii, care prin mare străduință și hârnicie a creat o ramură economică de exploatare a bunurilor. Amintim aici de existența adjectivului românesc *industrios* care înseamnă *harnic*.

Lat. aleatorius,-a,-um referitor la jocul de zaruri > **aleatoriu** 1. (econ.) probabilist, întâmplător; 2. (jur.) care depinde de o împrejurare viitoare și nesigură: *venituri aleatorii*, adică cele ce nu pot fi determinate. Sensul cuvântului românesc, evoluând de la *joc de noroc*, care presupune o întâmplare, ajunge să denumească orice situație imprevizibilă [3-5].

Lat. dividendus,-i care se împarte > **dividend** – parte din profitul unei societăți pe acțiuni care îi revine unui acționar în raport cu acțiunile pe care le posedă [3-5].

Lat. brutus,-a,-um – greu, greoi la minte, care n-are înțeles, prost > **brut, -ă** (econ.) 1. (despre greutatea mărfurilor) care este socotit împreună cu ambalajul, vasul etc. în care se află; 2. (despre un venit) care a fost socotit împreună cu cheltuielile, impozitele etc.; 3. care se găsește în stare naturală, încă neprelucrat, care nu a fost transformat în produs finit [3-5].

II. În lucrările de specialitate se afirmă că împrumuturile în limbajul economic sunt din mai multe limbi, dar cele mai numeroase fac parte din engleză: *dumping, business, leader, management, marketing*; italiană: *piață, incasso*; ungară: *vamă, vameș*; turcă: *peșin* „în numerar”: *bani peșin* „bani lichizi”; greacă: *arvună* ș.a.

Atestăm, cu toate acestea, o serie de lexeme în limbajul economic profesional de origine latină: *abuz, aleatoriu, beneficiu, bonitate, bonus, cautiune, a cesiona, circuit, a cita, contestație, contribuabil (contribuție), convertibil, creditor (credit), dator, debit (debitor), a delega, depozit, document, a emite (emisiune monetară), excedent, a exporta, factură, fiscal, a importa, a negocia, negoș, nomenclator de export, numerar, ofertă, a prospecta, remunerare, salariu, solicitare, solvabil, a subsidia, subvenție, a suspenda, taxă* [4].

Acești termeni au fost împrumutați din latină, deși majoritatea dintre ei au apărut în română prin filiera limbii franceze.

III. În cadrul acestui fenomen, atestăm trei procese: **terminologizarea; reterminologizarea; determinologizarea.**

Terminologizarea este „un proces semantic de formare a termenilor care constă în modificarea și reinterpretarea semantică a cuvintelor din limba națională comună și trecerea lor în categoria subsistemelor lexicale (limbajelor) speciale, profesionale”; determinatul se terminologizează sub influența determinantului, sau invers, îmbinarea terminologică exprimând o singură accepție: *capital fix, economie naturală; flux economic, perioadă bugetară* etc. Un alt proces este **reterminologizarea**, care constă în faptul că termenii nou-apăruți sunt adoptați de diferite sisteme terminologice, ei devenind interdisciplinari: **lat. abrasio,-onis** acțiunea de a rade, raderă > **abraziune** 1) proces de eroziune a țărmurilor din cauza valurilor mării; 2) pierdere în greutate a monedei cauzată de uzură și de zgârieturi [3-5]. În baza unui raport de contiguitate, putem califica modificarea dată drept extensiune, deoarece *moneda rasă, uzată* este rezultatul acțiunii de a rade.

Lat. activus,-a,-um activ > **activ** 1. care participă la o acțiune; harnic, vrednic; 2. (chim.) (despre corpuri sau substanțe) care realizează intens un anumit fenomen; corp care intră ușor în reacție; 3. (gram.) (despre diateza verbală) care exprimă faptul că subiectul săvârșește acțiunea; 4. (econ.) reprezintă orice obiect (activ intangibil) care se poate evalua pecuniar aflându-se în proprietatea unei persoane fizice sau juridice; este partea bilanțului în care se reflectă unitatea resurselor unei întreprinderi; unitățile din structura unei societăți comerciale cu capital de stat (magazine, restaurante etc.) [3-5]. În română, structura semantică a cuvântului *activ* s-a completat cu semnificații noi întrebuintate în chimie, economie, el devenind interdisciplinar.

Determinologizarea are loc, când, prin imprimarea unor sensuri noi cu un caracter neterminologic, este posibilă migrarea termenilor din limbajele speciale spre limba literară comună. Mult folosiți cu sensuri „deviate” [2, p.41] sunt termenii medicali *a se acutiza* și *a se croniciza*: „Procesele inflaționiste în Europa s-ar putea acutiza” (Dezvoltarea, Chișinău, nr.2, 17.01.02).

IV. Formarea pe teren propriu este atestată mai rar în cadrul terminologiei economice, cu toate acestea întâlnim și asemenea exemple: **a cesiona** înseamnă *a transmite un drept de creanță unei alte persoane în temeiul unui contract de cesiune*; *a renunța de bunăvoie la un drept în avantajul cuiva*. Procedeu denominativ are loc cu sufixele *-iza, -ona, -fica*, atașate la o temă nominală. Specific pentru *-iza* este faptul că în mod permanent apar noi formații, adesea ocazionale, efemere [1, p.105-109]: „...supuși unui proces de *cocacolizare* și *proteveizare*” (Flux, 29.11.2000, p.3); „*trali-valizarea* economiei” (Timpul, 4.01.02, p.1); „Doi transnistrieni «*bișnițesc*» în Oltenia” (Flux, 29.12.2000); „...l-a absorbit mlaștina *mafiotizată*” (Flux, 7.01.2000, p.3). Ocazionalismele, deși efemere, conturează o tendință și probează faptul că sistemul derivării în *-iza* este deschis, că limba permite crearea acestor termeni pe teren propriu.

Corectitudinea utilizării lexemelor terminologice trebuie să fie o temă mereu prezentă în cercetările noastre. Se comit greșeli și se fac diferite confuzii la pronunțarea și accentuarea mai multor termeni economici, deși despre aceasta s-a atenționat de mai multe ori: *mánagement, ménegiment* – corect: *ménegiment* (scris – *management*); *manáger, méneger* – corect: *méniger* (scris – *manager*); *búsines, biznes, bísnes* – corect: *bíznis* (scris – *business*); *markéting, marchéting* – corect: *márketing*; *organizátor* – corect: *organizator*; *expeditór* – corect: *expeditor*; *ímport* – corect: *import* etc. În limbajul economic se atestă o confuzie foarte frecventă a două verbe cu sensuri diferite: *a investi/a învesti*.

În concluzie, evidențiem împrumuturile din limba latină drept o sursă importantă a termenilor economici, precum și posibilitățile de creare a acestora pe teren propriu în limba română.

Referințe:

1. Vasiliu L. Noi derivate sufixale // Limba română. - București. - 1994. - Nr.3-4.
2. Bidu-Vrânceanu A. Dinamica vocabularului românesc după 1989. Sensuri deviate ale termenilor tehnico-științifici // Limba și literatura. - București. - 1995. - XL. - Vol.I. - P.38-44.
3. Dicționarul explicativ al limbii române - București, 1998.
4. Constantinovici E., Vulpe A. Dicționar de buzunar român-rus, rus-român. Minimum de termeni economici și juridici. - Chișinău: Tipografia Academiei de Științe, 1998. - 110 p.
5. Guțu Gheorghe. Dicționar latin-român. Ediția a 2-a. - București: Humanitas, 2003. - 1446 p.

Prezentat la 12.06.2009